

Кульбабська О. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

**КОМУНІКАТИВНО-ЕМОЦІЙНИЙ ЕФЕКТ АФОРИЗМІВ
У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ НАДІЇ БАБИЧ**

У статті доведено, що афоризми – це короткі, влучні, оригінальні вислови на позначення позамовної дійсності; узагальнені думки (подекуди несподівано парадоксальні) однієї мовної особистості, що вражають філософським її осмисленням, характеризується повчальним або пізнавальним змістом. Для аналізу комунікативно-прагматичної специфіки індивідуально-авторських афористичних висловів (текстів) обрано публіцистичні тексти чернівецької теле- й радіожурналістки, професорки Надії Бабиц. Зокрема досліджено комунікативно-емоційний ефект одиниць книжно-літературного походження – афоризмів, що їх зараховано до паремійного корпусу сучасної української мови. На матеріалі трикнижжя «І свого слова доточу: Роздуми з нагоди...» (2004), «Небайдужим поглядом» (2008) і «Магія слова для всього живого» (2012) встановлено, що афористичність як лінгвостилістичний засіб образності мови загалом й ідіостильова домінанта наукової та публіцистичної творчості Н. Д. Бабиц відбиває як загальнолюдські й етнічні світоглядні канони, ідеали та ціннісні орієнтири, так і індивідуально-авторські, в основі яких лежать біблійна філософія і мораль, здобутий життєвий досвід. Зокрема, досліджувані мовні одиниці вербалізують такі лінгвоконцепти, як Віра, Україна, Мова, Людина, Учитель, Матір, Дитя, Совість, Добро, Краса, Справедливість. З огляду на характер вираження емоційно-чуттєвої сфери доведено, що афористичні вислови-«експресеми» передають емоційно полярні психічні стани: позитивні ↔ негативні; за характером вираження авторської думки афоризми об'єднано в три групи: 1) афоризми-закономірності; 2) афоризми-передбачення; 3) афоризми-поради. Короткі, влучні вислови в публіцистичному тексті авторки виконують репрезентативну, номінативну, характерологічну, естетичну, метамовну функції.

Ключові слова: афоризм, публіцистичний текст, авторська інтенція, емоційно-експресивний потенціал, актуалізація, інтертекстуальні зв'язки, індивідуально-авторські особливості, засоби вираження, функція.

Постановка проблеми. В антропоцентричній парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень центральне місце посідає поняття мовної особистості загалом і елітарної мовної особистості зокрема. У межах другої дефініції українські дослідники обґрунтовують необхідність установаження ознак-маркерів наукової еліти як «продуктивної частини фахівців найвищого рівня професійної компетентності, високих інтелектуальних і духовних властивостей, загальнолюдських цінностей» [13, с. 120]. До кола елітарних мовних особистостей, без сумніву, належить і Надія Бабиц, професорка Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича; віртуозна лінгвостилістка; авторка десятків підручників для шкіл та університетів, сотень наукових статей і рецензій, передмов до видань; теле- й радіожурналістка. У передмові до прижиттєвого видання її бібліографії (2018) віднаходимо образні номінації, що уяскраплюють харизматичність науковиці: «довіку пані слова», «буковинська володарка душі і слова», «непере-

січна жінка», «будитель думки і духу українського», яка «на чатах слова» «усе життя виховує Словом». Проте наукових узагальнень про поліаспектність досліджень Надії Бабиц з актуальних проблем фразеології, лінгво- й медіастилістики, риторики, етнолінгвітики, етнопедагогіки, лінгвоперсоналогії, історії української літературної мови нині майже немає, окрім статті-персоналії у «Вікіпедії» та виданні «Українська мова» (авторка енциклопедичної статті – К. Городенська, 2004, 2007), в «Енциклопедії Сучасної України» (автор – Б. Бунчук, 2003), у книзі «Українські лінгводидакти крізь призму часу» (авторка – І. Кочан, 2009), а також наукової розвідки М. Івасюти «Лінгвостилістичні студії Надії Бабиц» (2018). Поза увагою дослідників, на жаль, залишився індивідуальний почерк Надії Денисівни як публіцистки. Отож задекларована тема нашого дослідження – на часі, особливо тепер, коли наукова спільнота України вшановує світлу пам'ять Надії Денисівни, якій 29 грудня 2023 р. виповнилося б 80 років із дня народження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний публіцистичний стиль, з одного боку, «відбиває динаміку цінностей суспільства, є синхронним виразником мовної свідомості певних колективів, ідеологічних течій, а з іншого – дієвим інструментом впливу на мовну суспільну свідомість» [12, с. 39]. До того ж багатство внутрішніх ресурсів публіцистики вможливує текстово відобразити ціннісні орієнтири суспільного життя через лексичні, фразеологічні, граматичні та лінгвостилістичні засоби.

Зокрема, у публіцистичному мовленні активно функціонують трансформовані загальнонародні фраземи й індивідуально-авторські афоризми як приховані оцінні одиниці. У цьому аспекті заслуговує поцінування думка С. Єрмоленко, що «одна з характерних ознак мови преси – експресивність вислову, його максимальний вплив на читача. Унікаючи ускладнених метафоричних образів, якими послуговуються автори художніх текстів, журналісти часто вдаються до обігрування фразеологізмів, використовують афористичність заголовка, ремінісценції з відомого класичного твору, народної пісні тощо» [6, с. 308]. Принагідно зауважимо, що невід’ємним стилістичним компонентом публіцистики є не лише афористичні заголовки, а й афористичні тексти (висловлення) як одиниці пареміології (у деяких працях їх уналежнюють до фразеологічних), лінгвальний статус яких і категорійні ознаки, щоправда, донині остаточно не з’ясовані. Це доводить, зокрема, і строкатість уживаної термінології на їх означення. Пор.: «афоризм» (В. С. Калашник, Н. М. Шарманова та ін.), «одиниця цитатно-афористичного походження» (Г. М. Сюта), «афористична одиниця» (І. О. Бабій, М. І. Голянич, Р. І. Стефурак), «одиниця паремійного корпусу», «афористичне висловлення», «одиниці книжно-літературного походження та результат інтертекстуальної деривації» (Ж. В. Колоїз); «одиниці дискурсу» й «одиниці базової аксіоматики свідомості мовця» (А. П. Загнітко), «афористичний лінгвокультурний текст (висловлення) малої форми» Ж. В. Колоїз); епонім (С. С. Шкварчук), «антиафоризм, або модифікований афоризм» (І. Я. Глуховцева) тощо.

Отже, наведені термінопоняття відбивають «багатоликий статус» (за Т. Космедою, С. Колонюком [10, с. 30]) афоризму й різні аспекти його дослідження: лінгвістичний (фразеологічний, синтаксичний і стилістичний), лінгвокогнітивний, лінгвопсихологічний, лінгвокультурологічний, дискурс- і текстоцентричний.

У традиційному витлумаченні **афоризми** (з грец. ἀφορισμός – визначення, вислів) – короткі, влучні, оригінальні вислови на позначення поза-

мовної дійсності; узагальнені думки (подекуди несподівано парадоксальні) однієї мовної особистості, що вражають філософським її осмисленням, характеризується повчальним або пізнавальним змістом [5, с. 39; 8, с. 167; 4, с. 38 та ін.].

Афоризмам як паремійним одиницям притаманні такі основні диференційні ознаки: 1) фіксоване авторство (С. С. Шкварчук); 2) культурно-національна конотація та здатність відображати актуальну комунікативно-пізнавальну ситуацію, пов’язану з авторською інтенцією, світоглядом, позицією, ціннісними орієнтирами, критичною оцінкою і т. ін. [9, с. 60]; 3) лаконічність, цілісність, інформативність, зв’язність, інтерактивність [7, с. 25]; 4) оригінальність, а отже, самодостатня естетична вартість, витончений зміст і стиль (на противагу прислів’ям і приказкам) [4, с. 134–135]; 5) образність і метафоричність [5, с. 39]; 6) емотивність, аксіологічність, а водночас і категоричність [9, с. 60]; 7) структурна завершеність конструкції-еквівалента предикативної одиниці, та її семантична цілісність, що ґрунтується на валентних зв’язках між компонентами афористичного висловлення [там само]; 8) дидактичність і змістове наближення до сентенцій (думок повчального або пізнавального змісту); можливість переходу до розряду крилатих висловів за умови їх частотної відтворюваності [4, с. 134–135].

Постановка завдання. Солідаризуючись із констатацією А. П. Романченко, що «поєднання загальнонародних та особистісних знань, світоглядних концепцій, аксіологічних доміант уможливує реалізацію елітарної мовної особистості насамперед на рівні її власних мовних уподобань та оригінальної мовленнєвої поведінки в комунікативному просторі будь-якого дискурсу» [13, с. 8], поставили собі за мету з’ясувати прийоми реалізації творчого потенціалу Н. Д. Бабич в афористиці, установити комунікативно-емоційний ефект індивідуально-авторських афористичних висловлень у публіцистичних текстах, що їх розміщено в трикнижжі – «І свого слова доточу: Роздуми з нагоди...» (2004), «Небайдужим поглядом» (2008) і «Магія слова для всього живого» (2012).

Виклад основного матеріалу. «Сучасне вишукане мовлення проєктується на вишукану мовну особистість, яку образно номінують «мовним гурманом»: вона «прагне до вияву лінгвокреативності, репрезентації не лише актуальної інформації, але й до вираження своїх почуттів і емоцій» [11, с. 5]. Дієвою платформою для комунікації з широким колом читачів/слухачів для Надії Бабич стали часописи, теле- й радіоєфіри,

де вона через переконливе і пристрасне слово давала всім зацікавленим змогу вслухатись у себе, свої спогади, у голос пам'яті й серця, долучитися до гармонізації власного «Я». У «Преамбулі» до збірки публіцистики різних років «Небайдужим поглядом» авторка зазначила: «Ці матеріали написані давно і нещодавно. Появу їх спричинило саме прагнення з'ясувати, пояснити, витлумачити події й ситуації, які привернули увагу. Жодна тема не замовлена – її підказала внутрішня потреба висловитися про побачене, пережите, передумане. За чим стужилася, так і не дочекавшись здійснення, що продовжує боліти, бо не йде воно до кращого, що дивує своєю «самозрозумілістю», та його ніхто не чує...» [2, с. 6]. У нарисах, етюдах, есеях, науково-публіцистичних матеріалах Надія Денисівна довершено й емоційно представила свою незмінну життєву позицію – «позицію людини, яка любить батьківську землю, її мову, і людей, які цим двом символам свідомого буття не зраджують» [там само, с. 6]. Тож яким мав би бути читач її книг, у яких зведено «до одного місця те, що зберігалось в стосику газет»? Таке запитання ставить собі авторка й відповідає: «Той, хто хоче і вміє слухати, не перебиваючи. Вислухати, скласти собі своє враження, і... сказати краще» [там само, с. 5].

З-поміж релевантних ознак публіцистики проф. Бабич Н. Д., за нашими спостереженнями, вирізняються оцінність, образність, емоційність, експресивність, контрастність, прихована діалогічність (багатоголосся) і афористичність (ці ознаки-маркери закарбовано навіть у назвах збірочок та епіграфів до них. – О. К.). Наприклад, зазначені риси авторських розмислів уяскравлює такий текст: *Емоційність сприйняття світу навіть кваліфікується як вада характеру, а чутливість до чийогось горя – як безхарактерність. Легковажного вважають «легким для спілкування», прямолінійного у висловлюваннях – сильним і вольовим. Який там душевний біль чи муки сумління?? Плюнь і роби справу! Яку? – А це вже твоя «проблема»! Та одна щира сльоза полегшує чиєсь горе, одне тепле слово зігріває чиюсь зранену душу, один ласкавий погляд додає надії, один міцний потиск руки сповнює сили... І якщо ти втратив здатність уболювати, співсподіватися, то твоя самотність уже зробила тебе каменем... Але й на камінь є крапля, яка може його довшати, тобто повертати до тих піщинок, з яких він колись зробився каменем. А ті піщинки – то людські долі, які коректують і твоє ставлення до життя... [2, с. 3].*

Афористичність як лінгвостилістичний засіб образності мови загалом й ідіостильова домінанта наукової та публіцистичної творчості Н. Д. Бабич відбиває як загальнолюдські й етнічні світоглядні канони, ідеали та ціннісні орієнтири, так і індивідуально-авторські, в основі яких лежать біблійна філософія і мораль, здобутий життєвий досвід. У такий спосіб «у межах афоризму відбувається кореляція лінгвальних і психокогнітивних феноменів, орієнтованих на специфічний, індивідуальний спосіб світобачення й пов'язаних з етнічною мовною картиною світу» [14].

Індивідуально-авторські афоризми в публіцистичних творах Надії Бабич вербалізують такі лінгвоконцепти, як Віра, Україна, Мова, Людина, Учителю, Матір, Дитя, Совість, Добро, Краса, Справедливість (їх у текстах здебільшого написано з великої літери. – О. К.). Уважаємо що афористичні контексти до означених понять варто витлумачувати як «актуалізатори вагомих емоційних тем», адже вони оприявнюють типові емоційно насичені ситуації загальнолюдської комунікації. З огляду на характер вираження емоційно-чуттєвої сфери диференціюємо афористичні вислови-«експресеми» (термін Н. В. Гуйванюк) на два семантичні блоки, що передають емоційно полярні психічні стани:

1) афоризми-експресеми позитивних емоцій, напр.: а) **захоплення**: *Кожен народ має генетичне (Богом дане!) право на своїй землі жити своєю мовою [2, с. 145]; б) гордість*: *Ще вміємо добре писати, гордо про себе говорити і співати, ще хоч і не дуже впевнено, та все ж лунає у багатомовному світі й наше українське слово, ще цей світ сподівається, що ми в міжнароднім оркестрі гратимемо свою скрипку [2, с. 93]; в) упевненість*: *Хто хоче бути самим собою – вчиться у предків, хто хоче майбутнього – думає про нащадків [1, с. 3]; г) мудрість-софійність*: *Повна свобода особистості – то свята річ! На неї має право кожна людина на землі, бо кожен – це окремий мікросвіт. І тільки якщо він гармонійний з макросвітом, є носієм позитивної енергії, то творитиме Добро [2, с. 109];*

2) афоризми-експресеми негативних емоцій, напр.: а) **сум, журба**: *Нам досі твердять, що спочатку – економіка, а потім – мова і мораль. І «вилазить» ота економіка в мозок і душу, в руки і на спину, в родину і людські стосунки поза нею. Лоскоче, ятрить, роз'їдає, витісняє все те, що мало розумну міру потреби, що забезпечувало чисте сумління... [2, с. 46]; б) **недовіра**: *!.../ як мало нині родин, де разом зі словами «гроші,**

вигідно, дістати» звучать слова «порядно, чесно – нечесно, гідний – негідний»; як мало зараз у сім'ях живе прикладів справжньої Добропорядності! Скільки масок одягли на свої обличчя ті, кого ще вчора ми знали децю іншими? А все через дефіцит моральності! [2, с. 15]; в) **тривога, біль**: А мова? Яка там мова, якщо калькулятори мають мову міжнародну?! [2, с. 108]; г) **страх**: Боже!.. Чи скінчиться колись в Україні тяганина з приводу її мови, чи перестануть за нею ховатися ті, хто ходять «з прапором народності»? [2, с. 94]; г) **розчарування, безнадія**: Говоримо часто про народ, а продовжуємо не бачити людини [2, с. 31]; е) **іронія**: А тепер другий сук, на якому ще недавно сиділи, зрубуємо: скоро деякі діти по-англійськи і німецьки молитися зможуть, а своєї національної й культурної історії не здатні будуть прочитати [2, с. 95]; є) **гнів, обурення**: Ігнорувати рідну мову задля кар'єри або на угоду моді не лише аморально, а навіть злочинно! [2, с. 87].

За характером вираження авторської думки афоризми можна об'єднати в три групи: 1) афоризми-закономірності, напр.: *Від релігії до Віри – дорога не близька* [2, с. 31]; 2) афоризми-передбачення, напр.: *Той, хто не поважає свого, не здатен поважати чужого* [2, с. 102]; 3) афоризми-поради, напр.: *Храм мусить бути найперше у твоїй душі, хоч звести його ти не зумієш, якщо не йтимеш дорогою Добра, Милосердя і Справедливості* [2, с. 3].

«Появу афоризму стимулює конкретна комунікативно-прагматична ситуація – комплекс зовнішніх умов спілкування, наявних у свідомості мовця в момент реалізації мовленнєвого акту: хто – що – де – коли – як – для чого – кому» [9, с. 60]. Однією з таких комунікативно-прагматичних ситуацій для Надії Бабич була ситуація удержавлення української мови, піднесення її престижності в умовах фактичного (не юридичного) українсько-російського білінгвізму. Позиція науковиці в цьому питанні була безкомпромісною: *Якщо ти не вивчив мову народу, на землі якого живеш, то ти – або гість, що не планує надовго затримуватись, або нездара, або агресор. Жодна із ситуацій не на користь ні нації, іменем якої названа держава, ні самій людині* [2, с. 78].

Отож проф. Бабич уважала, що соціальний престиж мови передовсім залежить від усвідомлення її комунікативної вартісності й корисності в житті суспільства, усіх його етносів, а також від того, скільки сфер спілкування обслуговує ця мова. З іншого боку, уявлення про престижність мовної освіченості залежить від соціального статусу й культурного рівня мовців, їхнього бажання

використовувати лексико-граматичне багатство української мови. На початку 90-х років гостро постала необхідність запровадження державної мови в базові сфери функціонування Незалежної України. Надія Бабич брала активну участь у боротьбі проти асиміляційних процесів заступання однієї мови іншою, проти лінгвобайдужості: *Переучуватися... Часом це марна спроба. Часом – марудна справа. Часом же – насолода. Якщо віриш у доцільність і перспективу розпочатого. Так із мовою: якщо не прийде до українців усвідомлення мови як духовної першооснови нації, а до людей інших національностей – повага до цього усвідомлення, мова не буде допомагати людям формувати своє інтелектуальне і духовне майбутнє. І допоки буде хоч хтось і в цьому питанні послуговуватися тезою «можу, але не хочу», то не буде нічого доброго ні в економіці, ні в політиці, ні в моральності суспільства* [2, с. 70].

Мовознавиця чітко усвідомлювала, що за колоніальних умов залежна мовна спільнота немає вибору, оскільки змушена, крім рідної, послуговуватися для спілкування в різних сферах суспільно-політичного й освітньо-культурного життя ще однією мовою. Якщо ця друга мова починає домінувати, то з'являється небезпека поступового зникнення рідної мови й перетворення білінгвів на одномовців: *...інтенсивне просування в будь-яку країну чужої для неї мови є актом мовної агресії, яка руйнує цілісність національного біополя і підриває його життєздатність. Саме тому могутні держави дбають про збереження власної мови й енергійно протидіють експансії чужих мов. Настав час цю істину зрозуміти й українцям* [3, с. 32–33]; *Бо то нетлінний скарб – рідна мова. Її не можна в когось «відібрати» – від неї можна відучити, якщо піддатися таким намаганням* [2, с. 86].

Надія Бабич переконує читачів/читачок у магічній силі рідного слова, його енергетичному випромінненні, експресивному забарвленні, кольоросемантиці. Образ Слова в її публіцистичних текстах є наскрізним. Наприклад: *...після навіювання руйнівної енергетичної сили слова людська психіка хворіє страхом, безнадією, очікуванням поганих змін* [3, с. 43]; *Сучасна людина знає, що слова можуть бути сильніші за ліки, створені талановитими хіміками. І діють слова на людину швидше й сильніше, аніж медичні препарати. А якщо пам'ятати, що сила впливу слова залежить від його емоційного забарвлення, від психологічної налаштованості людини на сприйняття слова, то не залишиться жодного сумніву в його магіч-*

них властивостях» [3, с. 356]; *А може, і справді люди почнуть вимогливіше ставитись до слово-вживань і перестануть руйнувати дивовижно струнку ієрархію відношень між звуком – словом – значенням – дією...* [3, с. 28]; *Якщо уявити собі вимовлене слово написаним, то для одних це будуть літери прописні, жирні, а для інших такі, як у молодших класах, – виведені охайно, з усіма заокругленнями і з'єднаннями. «Страшні», злі слова уявляються чорними; доброзичливі, заспокійливі будуть кольоровими відповідно до улюблених барв і стану душі в конкретний момент* [3, с. 35].

В афористичних висловленнях Н. Бабич зафіксовано прецедентні феномени, які є не лише маркерами інтелектуальності авторки, а й неординарно репрезентують інформацію про явище, подію або характеризують персонаж. Порівняймо три контексти із четвертим – афористичним текстом буковинської публіцистки: 1. *Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово* (Івана 1:1, переклад І. Огієнка); 2. *Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію, розсіяти сумнів і засмутити, викликати усмішку і сльозу, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати сили душі...* (В. Сухомлинський); 3. *Яблуко розбрату*, також *яблуко незгоди, яблуко чвар* (грец. – то melon tes Eridos) – вислів, пов'язаний із міфом, про яблуко, що його богиня чвар Ерида підкинула гостям на весіллі Пелая та Фетіди; *перен.* – предмет суперечок, причина ворогування [15]; 4. Н. Бабич: *Усе починається зі Слова. Це воно – будує і руйнує, веде і зупиняє, драгує і заспокоює, дає знання і віддає їх. Це не м'яч, який можна закинути в будь-які, у будь-чій ворота. Це яблуко, яке може бути яблуком розбрату і яблуком миру залежно від того, в якому саду і який садивод його зростив* [2, с. 125]. Прикметно, що мовознавиця аргументує свій комунікативний намір до вживання алюзій так: «Ми зумисне скористалися таким риторичним прийомом, як цитування «мудрості мудрих» – дуже хотілося обеззброїти тих, хто закидає українцям, що вони надто вже турбуються своєю українською мовою» [2, с. 87].

Отже, афоризм є конденсованим результатом індивідуально-авторського сприймання тих чи тих реалій повсякдення, репрезентує специфічну взаємодією плану змісту й плану вираження на різних мовних рівнях. Наприклад, афористичні висловлення (тексти) Надії Бабич «пересипані» яскравими метафорами (*храм душі, одробинка надії, милістю серця* тощо), епітетами (*співоча душа, озлиднілий ґрунт, людський поступ* тощо), порів-

няннями (*Що гріха тайти – і між учителями пустоцвіті трапляються* [3, с. 187]); *Пам'ятки – це не лише історичний документ, а й історія моралі народу* [2, с. 93]), антитезами (*бути яблуком розбрату і яблуком миру*), фраземами (*Але ж перед кимось варто і вище шапку здійняти!* [2, с. 107]) тощо. На синтаксичному рівні експресію авторського мовлення увиразнюють окличні речення (*Боже! А тепер все у Європи та Америки стежки топчемо, і ніколи по-справжньому і наполегливо не думаєм, як на своїй землі по-людськи жити...* [2, с. 27]), риторичні питання (*Хіба людині може бути байдуже, в якому світі й серед кого в майбутньому житиме її дитина?* [2, с. 82]), називний теми (*Люди... Люди... Їх багато, і всі вони різні, але мусять скласти один світ – сучасний, що претендує на майбутнє, що не хоче і не повинен згинути, хоч як би його не стрясали природні катаклізми і рукотворні лиха* [2, с. 3–4]; *Суверенність. Вона не лише в Декларації, статті Конституції. Вона – в совісті кожної людини. А з совісті кожної людини складається Совість суспільства* [2, с. 109]), парцельовані та приєднувальні конструкції, повтори (*Пам'ять. Вона є тоді, коли ти когось або щось згадуєш. Вона буває тривогою. І слабкою. Щодо культурного спадку теж. Чим частіше згадуватимем – тим ціннішою буде річ і дорожче ім'я* [1, с. 3]; *Ще не скоро повернеться до нас генетична пам'ять, не скоро згадаємо ми все те з нашої національної скарбниці, що і в кінці ХХ ст., в час інтернаціональних процесів, не втратило своєї магічної сили й естетичної привабливості. Ще не скоро. Бо інколи ми надто погані правнуки своїх великих прадідів. Та все ж – відроджуємося!* [2, с. 28]), вставні й вставлені одиниці (*І кожна нація має такий код. А ключем його є мова. Рідна мова. Не вірите? То зауважте-но: хто давно не говорить рідною мовою, як скрикне у стані відчаю, болу (від цього ніхто, на жаль, не убезпечений), як звернеться подумки до матері, до Бога? Безсумнівно, – материнською мовою* [3, с. 215]) тощо.

Філігранно вживаючи різні мовно-виражальні засоби української мови, Надія Бабич доводить: «Кожна людина – володар свого слова, і все залежить від того, во зло чи во благо використає вона своє слово у взаєминах із собі подібними і зі світом, у якому випало їй жити, зі світом, у якому кожен предмет і кожна історія названі так, що в цьому іменуванні якраз і закодована та магічна сила, яка забезпечила людський поступ від звуконаслідування до вербального спілкування» [3, с. 8]. Безперечно, сама науковиця майстерно володіла

Словом і дарувала його рідним, друзям, колегам і студентам *во благо*. «Ні великі гроші, ні великі маєтки, ні високі посади, ні безкінечний марафон за визнанням, – писала вона, – не мають ніякого значення перед невідворотністю кінця. До цього порога всі йдуть по-своєму: порядні і негідники, бідні і багаті, добродійні і жорстокі, доброзичливі й заздрісні... По-різному нас проводжають до цієї межі – як ми собі того у людей заробили, як собі цю дорогу вистелили, як розпорядилася нашими вчинками й умовами життя Доля» [2, с. 25]. Цю наукову розвідку ми вплітаємо у вінок пам'яті й безмежної шани видатної української мовознавиці, талановитої організаторки науки в Чернівецькому університеті й щирої Людини. Бо заробила своєю відданою працею та любов'ю того в людей. Бо так розпорядилася добрими вчинками й умовами життя її Доля.

Висновки. Дослідження функційних особливостей афористичних висловлень у публіци-

тичних текстах Надії Бабич довело, що авторка послідовно ставила собі за мету віднайти оригінальні образи та яскраві мовні засоби й прийоми, щоб відбити широкий спектр актуальних для сучасного соціуму реалій; актуалізувати інтертекстуальні зв'язки й системні відношення для досягнення комунікативної інтенції та реалізації когнітивно-емоційного ефекту. Водночас досліджувані афористичні одиниці – це інструмент до розуміння авторського бачення сутності державотворення, сучасного соціуму, ролі рідного слова; це боротьба за потужність і життєдатність державної мови й української церкви. Короткі, влучні вислови в публіцистичному тексті авторки виконують репрезентативну, номінативну, характерологічну, естетичну, метамовну функції. У цьому аспекті вважаємо *перспективним* монографічне вивчення ідіолекту проф. Надії Бабич, що охоплює її наукові та науково-популярні праці, публіцистику й малу прозу.

Список літератури:

1. Бабич Н. І свого слова доточу: Роздуми з нагоди... Чернівці : Рута, 2004. 216 с.
2. Бабич Н. Небайдужим поглядом : публіцистика різних років. Чернівці : Вид-чий дім «Букрек», 2008. 176 с.
3. Бабич Н. Магія слова для всього живого : мовно-народознавчі наукові студії. Чернівці: Букрек, 2012. 384 с.
4. Бабій І., Голянич М., Стефурак Р. Словник лінгвістичних термінів. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2024. 336 с.
5. Гнатюк І. С. Афоризм. *Українська мова*: [енциклопедія]. К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
6. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : [монографія]. К. : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
7. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4-х т. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 3. 426 с.
8. Колоїз Ж. В. Мовна гра як вияв креативності в сучасній афористиці. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізь. держ. пед. ун-ту* : зб. наук. пр. Кривий Ріг : КДПУ, 2015. Вип. 15. С. 163–185.
9. Колоїз Ж. Прийом різнопланової (кількапланової) актуалізації в афористичному тексті. *Філологічні студії : Науковий вісник Криворізь. держ. пед. ун-ту* : зб. пр. Кривий Ріг : КДПУ, 2019. Вип. 20. С. 55–72.
10. Космеда Т., Колонюк С. Багатоликий статус паремії та аспекти її дослідження. *Лінгвістичні студії =Linguistic Studies* : міжнар. зб. наук. праць / Донец. нац. ун-т імені Василя Стуса ; гол. ред. Ж. Краснобаєва-Чорна. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. Вип. 43. С. 20–31.
11. Космеда Т. А., Халіман О. В. Мовна гра в парадигмі інтерпретативної лінгвістики. Граматика оцінки. Граматична ігрека (теоретичне осмислення дискурсивної практики). Дрогобич : Коло, 2013. 228 с.
12. Коць Т. Українське слово в пресі кінця XIX – початку XXI ст.: динаміка літературної норми. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 428 с.
13. Романченко А. П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти : монографія. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 541 с. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/26368>
14. Шарманова Н. М. Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук зі спец. : 10.02.01 – українська мова. Кривий Ріг, 2005. 217 с. URL: <https://mydisser.com/en/catalog/view/21482.html>
15. Яблуко розбрату. *Вікіпедія*. URL: <http://tinyurl.com/4xrm8fine>

**Kulbabska O. V. THE COMMUNICATIVE-EMOTIONAL EFFECT OF APHORISMS
IN THE JOURNALISTIC TEXTS OF NADIA BABYCH**

The article proves that aphorisms short, apt, original expressions for denoting extralinguistic reality; generalized thoughts (sometimes unexpectedly paradoxical) of one linguistic personality, which impress with her philosophical understanding, are characterized by instructive or cognitive content. For the analysis of communicative-pragmatic specificity of individual-authorial aphoristic expressions (texts), the journalistic texts of Chernivtsi TV and radio journalist, professor Nadiya Babych were chosen. In particular, the communicative-emotional effect of units of book-literary origin – aphorisms, which are included in the paremic corpus of the modern Ukrainian language – has been investigated. Research material: the three-volume book «And I will refine my word: Reflections on the occasion...» (2004), «With an indifferent look» (2008) and «The magic of words for everything alive» (2012). It has been established that aphorism as a linguistic-stylistic means of language imagery in general and an idiostylistic dominant of scientific and journalistic creativity of N. D. Babych reflects both universal and ethnic worldview canons, ideals and value orientations, as well as individual-authorial ones, based on biblical philosophy and morality, acquired life experience. It was found that the studied language units verbalize such linguistic concepts as Faith, Ukraine, Language, Person, Teacher, Mother, Child, Conscience, Kindness, Beauty, Justice. Taking into account the nature of the expression of the emotional-sensual sphere, it has been proven that aphoristic sayings-"expresses" convey emotionally polar mental states: positive ↔ negative. According to the nature of the expression of the author's opinion, aphorisms are united into three groups: 1) aphorisms-regularities; 2) aphorisms-predictions; 3) aphorisms-advice. Short, apt expressions in the journalistic text of the author perform representative, nominative, characterological, aesthetic, metalinguistic functions.

Key words: *aphorism, journalistic text, author's intention, emotional-expressive potential, actualization, intertextual connections, individual-authorial features, means of expression, function.*